

ЕКОЛОГІЧНЕ І ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.9+346.1

Юлія ЛЕГЕЗА

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», пр. Д. Яворницького, 19, м. Дніпро, Україна, 49005

ORCID: 0000-0002-4896-3178

Scopus Author ID: 57215790362

Олена ПУШКІНА

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, господарського та екологічного права, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», пр. Д. Яворницького, 19, м. Дніпро, Україна, 49005

ORCID: 0000-0002-3047-6478

Геннадій ПАУТОВ

аспірант кафедри конституційного та адміністративного права, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600

ORCID: 0000-0002-4524-6210

DOI: 10.32782/LST/2022-3-1

Бібліографічний опис статті: Легеза, Ю., Пушкіна, О., Паутов, Г. (2022). Використання сонячної енергії як напрям забезпечення вимог життєздатності населених пунктів: нормативно-правовий аспект. *Law. State. Technology*, 3, 3–8, doi: 10.32782/LST/2022-3-1

ВИКОРИСТАННЯ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИМОГ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми даної наукової публікації обґрунтовується необхідністю вирішення питання забезпечення енергонезалежності України, відновлення державної енергетичної системи для забезпечення ефективності стратегії державного та регіонального розвитку. Авторами підкреслено, що впровадження новітніх технологій, використання яких дозволяє подолати енергетичні проблеми сучасного світу, в тому числі і енергетичні ресурсозабезпечувальні проблеми України вимагає розробки та запровадження відповідного нормативно-правового базису для їх застосування, що обґрунтовує актуальність даної наукової публікації. Метою статті є встановлення змісту та особливостей адміністративно-правового режиму використання об'єктів сонячної енергетики в Україні у світлі забезпечення вимог життєздатності населених пунктів. Авторами визначено, що правомірність походження та подальшого використання електричної енергії, видобутої шляхом використання сонячного випромінювання має відповідати положенням Порядку видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії. Авторами визначено, що сонячне випромінювання є унікальним природним ресурсом, що за своїм адміністративно-правовим режимом, є відмінним від використання інших так званих «традиційних» ресурсів, попри його відносну невичерпність та відносну доступність для всіх та кожного скрізь у світі. Саме тому використання сонячного випромінювання має регулюватися не лише на рівні внутрішньої національної системи законодавства, але і на рівні міжнародно-правових актів. Авторами зроблено висновок, що обіг електричної енергії, видобутої шляхом використання сонячного випромінювання як відносно невичерпного загальнодоступного природного ресурсу здійснюється на підставі договору, що має публічний характер правового регулювання, та не вимагає отримання спеціального дозволу у разі використання її для власних потреб, та імперативності оформлення дозвільних документів – у разі реалізації намірів отримання прибутку від її продажу.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, енергетична система, енергонезалежність, природний ресурс, ринок електроенергії, суб'єкт владних повноважень.

Yulia LEHEZA

Doctor of Law, Professor, Professor at the Department of Civil, Economic and Environmental Law, Dnipro University of Technology, 19 avenue Dmytra Yavornytskoho, Dnipro, Ukraine, 49005

ORCID: 0000-0002-4896-3178

Scopus Author ID: 57215790362

Olena PUSHKINA

Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Civil, Economic and Environmental Law, Dnipro University of Technology, 19 avenue Dmytra Yavornytskoho, Dnipro, Ukraine, 49005

ORCID: 0000-0002-4524-6210

Gennadiy PAUTOV

Postgraduate Student of the Department of Constitutional and Administrative Law, Zaporizhia National University, Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine, 69600

ORCID: 0000-0002-3047-6478

DOI: 10.32782/LST/2022-3-1

To cite this article: Leheza, Yu., Pushkina, O., Pautov, G. (2022). Vykorystannia soniachnoi enerhii yak napriam zabezpechennia vymoh zhyttiezdatsnosti naselenykh punktiv: normatyvno-pravovyi aspect [Administrative and legal regime of the use of solar energy facilities in Ukraine in the light of ensuring the viability requirements of populated points]. *Law. State. Technology*, 3, 3–8, doi: 10.32782/LST/2022-3-1

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGIME OF THE USE OF SOLAR ENERGY FACILITIES IN UKRAINE IN THE LIGHT OF ENSURING THE VIABILITY REQUIREMENTS OF POPULATED POINTS

The relevance of the topic of this scientific publication is justified by the need to solve the issue of ensuring Ukraine's energy independence, restoring the state energy system to ensure the effectiveness of the state and regional development strategy. The authors emphasized that the introduction of the latest technologies, the use of which allows overcoming the energy problems of the modern world, including the energy resource supply problems of Ukraine, requires the development and introduction of an appropriate regulatory and legal basis for their use, which justifies the relevance of this scientific publication. The purpose of the article is to establish the content and features of the administrative and legal regime for the use of solar energy facilities in Ukraine in the light of ensuring the viability of settlements. The authors determined that the legality of the origin and further use of electric energy produced by using solar radiation must comply with the provisions of the Procedure for issuing, using and terminating the guarantee of the origin of electric energy for business entities that produce electric energy from alternative energy sources. The authors determined that solar radiation is a unique natural resource that, according to its administrative and legal regime, is different from the use of other so-called "traditional" resources, despite its relative inexhaustibility and relative availability for everyone and everywhere in the world. That is why the use of solar radiation should be regulated not only at the level of the domestic legal system, but also at the level of international legal acts. The authors concluded that the circulation of electric energy produced by using solar radiation as a relatively inexhaustible public natural resource is carried out on the basis of a contract that has a public nature of legal regulation and does not require obtaining a special permit in the case of using it for one's own needs, and the imperative of obtaining permits documents – in the case of realizing the intention of making a profit from its sale.

Key words: administrative and legal mechanism, energy system, energy independence, natural resource, electricity market, subject of power.

Постановка проблеми. Забезпечення енергонезалежності України, відновлення державної енергетичної системи в умовах воєнного стану та у повоєнні часи є нагальною проблематикою, що вимагає активізації дослідницьких зусиль. Україна має значний ресурсний потенціал у сфері енергетики, що підтвердилось навіть в умовах російсько-української війни. Очевидно, що російська військова агресія перед розвинутими країнами світу, а також перед

Україною поставила гостре питання щодо пошуку альтернативних джерел енергетики в межах національної території задля зменшення чи повної ліквідації ресурсозалежності зовні. Впровадження новітніх технологій, використання яких дозволяє подолати енергетичні проблеми сучасного світу, в тому числі і енергетичні ресурсозабезпечувальні проблеми України вимагає розробки та запровадження відповідного нормативно-правового базису для

їх застосування, що обґрунтовує актуальність даної наукової публікації.

Стан наукової розробки проблеми. Встановлення змісту адміністративно-правового режиму використання сонячного випромінювання для вироблення електричної енергії здійснювалося у наукових розробках таких вчених, як В. С. Власова, В. І. Бондаренко, Г. Б. Варламов, І. А. Вольчин, І. Гайдаєнко, В. В. Джеджула, О. П. Ігнатенко, М. О. Стадницький, Є.Є. Шкурідін, І. В. Черниш, та інші.

Метою статті є встановлення змісту та особливостей адміністративно-правового режиму використання об'єктів сонячної енергетики в Україні у світлі забезпечення вимог життєздатності населених пунктів.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших законодавчих актів, де відбулося проблема правового регулювання об'єктів енергетичних ресурсів відбулося згідно із положеннями Закону України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року №74/94-ВР (Про енергозбереження, 1994), який втратив чинність 21 жовтня 2021 року із прийняттям Закону України «Про енергетичну ефективність» (Про енергетичну ефективність, 2021).

Згідно із Законом України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року №74/94-ВР встановлювалось, що метою його реалізації було здійснення регламентації використання енергетичних ресурсів задля досягнення енергетичної стабільності в тому числі шляхом запровадження та використання поновлюваних та альтернативних джерел. Відповідно до Закону України від 1 липня 1994 року №74/94-ВР було запроваджено ряд категорій, які раніше не використовувались у чинному законодавстві як об'єкти правового регулювання, зокрема, було визначено, що енергозбереженням є діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), що функціонально спрямовувалась на досягнення мети раціонального використання первинної та похідної енергії у сферах здійснення господарської діяльності та інших сферах економічного сектору України, що вимагає застосування організаційно-технічних, економічних та юридичних методів та засобів впливу. Отже, з цього моменту набуло актуалізації питання встановлення та нормативного закріплення відносин із використання енергетичних ресурсів в Україні, в тому числі шляхом використання джерел сонячної енергетики.

В подальшому було прийнято ряд законодавчих актів з питань енергетичного права, зокрема, Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року №575/97-ВР (Про

електроенергетику, 1997), що втратив чинність 13 квітня 2017 року № 2019-VIII із прийняттям Закону України «Про ринок електричної енергії» (Про ринок електричної енергії, 2017). Відповідно до Закону України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року №575/97-ВР встановлювалось, що до єдиної енергетичної системи України відносяться окрім традиційних джерел енергетики і її альтернативні різновиди, зокрема, електрична енергія, що вироблена із енергії сонячного випромінювання та/або із енергії вітру. Згідно із положеннями Закону України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР було закріплено, що допустимим є вироблення електричної енергії із енергії сонячного випромінювання приватними домогосподарствами, що використовують допустиму потужність не більше, ніж 30 кВт, що придбається енергопостачальниками за регульованим тарифом на території здійснення відповідної ліцензійної діяльності, за так званим «зеленим» тарифом в обсязі, що перевищує місячне споживання електроенергії таким суб'єктом господарювання. Згідно із положеннями статті 15 Закону України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР було встановлено допустимість використання у домашньому господарстві генеруючої установки, що може бути використана задля вироблення електроенергії із сонячного випромінювання без оформлення спеціальної ліцензії. При цьому продаж такої електроенергії закріплювався згідно із методикою, затвердженою актом Національної комісії у сфері державного регулювання енергетики та комунальних послуг (Про затвердження Регламенту Національної комісії, 2015). Згідно із п. 7 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.09.2016 р. № 1540-VIII, такий державний орган вирішує завдання щодо сприяння упровадженню заходів з енергоефективності, збільшенню частки виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії та захисту навколишнього природного середовища (Про Національну комісію, 2016).

Правомірність походження та подальшого використання електричної енергії, видобутої шляхом використання сонячного випромінювання має відповідати положенням Порядку видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії (Про затвердження Порядку видачі, 2013).

До сфери актів енергетичного права України відносяться окрім зазначених законодавчих актів такі законодавчі акти, як Закон України від 14 січня 2000 року № 1391-XIV «Про альтернативні види рідкого та газового палива» (Про альтернативні види рідкого та газового палива, 2000) та Закон України від 20 лютого 2003 року № 555-IV «Про альтернативні джерела енергії» (Про альтернативні джерела енергії, 2003). Згідно із зазначеними нормативно-правовими актами до переліку нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини віднесено: 1) сировину рослинного походження; 2) відходи; 3) тверді горючі речовини; 4) інші природні і штучні джерела та види енергетичної сировини, у тому числі нафтові, газові, газоконденсатні і нафтогазоконденсатні вичерпані, непромислового значення та техногенні родовища, важкі сорти нафти, природні бітуми, газонасичені води, газогідрати тощо, – виробництво (видобуток) і переробка яких потребує застосування новітніх технологій і які не використовуються для виробництва (видобутку) традиційних видів палива (ст. 1 Закону України від 14 січня 2000 року № 1391-XIV «Про альтернативні види рідкого та газового палива»). Відповідно до статті 1 Закону України від 20 лютого 2003 року № 555-IV визначено, що альтернативними видами є «відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний гази, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів».

Таким чином, в Україні є певний нормативно-правовий базис із використання електричної енергії, здобутої із сонячного випромінювання як альтернативного нетрадиційного різновиду енергетичного природного ресурсу.

Сонячне випромінювання є унікальним природним ресурсом, що за своїм адміністративно-правовим режимом, є відмінним від використання інших так званих «традиційних» ресурсів, попри його відносну невичерпність та відносну доступність для всіх та кожного скрізь у світі. Саме тому використання сонячного випромінювання має регулюватися не лише на рівні внутрішньо національної системи законодавства, але і на рівні міжнародно-правових актів. Передусім використання сонячного випромінювання має здійснюватися із дотриманням положень Договору про принципи діяльності держав із

дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (Договір про космос) 1967 року (Договір про принципи діяльності, 1967); Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 11 липня 1984 року (Угода про діяльність держав на Місяці, 1984), та інших міжнародно-правових нормативних актах. Пріоритетним принципом використання сонячного випромінювання та Місяця є вжиття заходів із уникнення їх шкідливого забруднення, а також спричинення несприятливих змін земного середовища внаслідок доставки позаземної речовини, і з цією метою, у разі необхідності, необхідним є вжиття відповідних заходів.

В межах наукових дискусій із встановлення змісту режиму використання енергії небесних тіл та космічного простору робиться наголос про надання йому ознак публічно-правового характеру, що виключає доцільність запровадження приватно-правових договорів до такої сфери. Так, відповідно до статті 2 Договору 1967 року та статті 4 Договору 1984 року, як зазначає С.Д. Білоцький, є недопустимим запровадження приватного підходу до розуміння статусу природних ресурсів сонячного випромінювання як об'єктів приватної власності окремих суб'єктів господарювання, чи об'єктів права власності держави, що здійснили їх видобуток. Те ж саме стосується здобутків освоєння космічного простору, де останній має розглядатися як «спільна спадщина людства» (Білоцький, 2021).

Отже, сонячне випромінювання не є природним ресурсом, що може бути наділений приватно-правовим характером, попри його відносну невичерпаність та доступність в аспекті вироблення електричної енергії. Прийняття Закону України «Про альтернативні джерела енергії» стало вирішальним етапом для запровадження нормативного контролю за використанням сонячного випромінювання. Згідно із статтею 6 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» встановлюється, що використання сонячного випромінювання може бути у таких формах, як здобуття спеціального дозволу на виробництво геотермальної енергії; отримання спеціального дозволу на виробництво енергії з нетрадиційних джерел; оформлення спеціального дозволу на використання відповідного обладнання для створення електричної енергії із зазначених видів джерел – зокрема, сонячного випромінювання.

Необхідно підкреслити, що використання сонячного випромінювання для вироблення електричної енергії для власних потреб не вимагає від фізичної чи юридичної особи

оформлення спеціального дозволу-ліцензії. Іншою особливістю адміністративно-правового режиму використання електричної енергії, здобутої від сонячного випромінювання, є залежність рівня ефективності такої діяльності не лише від якості обладнання, що застосовується у домашньому чи іншому типі господарства, а і від природних умов його розташування.

До суб'єктів владних повноважень із використання сонячного випромінювання для виробництва електричної енергії відносяться Державний комітет України з енергозбереження, а також Міністерство енергетики України. Функціональний зміст діяльності таких суб'єктів владних повноважень у здійсненні та розробці програм державного, регіонального та місцевого рівня в сфері використання альтернативних джерел енергії. До змісту діяльності із використання сонячного випромінювання для виробництва електричної енергії відносяться також питання податкового стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел.

В Україні триваючими та доволі успішними є процеси встановлення обладнання із виготовлення електричної енергії, що здійснюється навіть і в умовах війни. Але необхідно наголосити, що більшість об'єктів альтернативних джерел електричної енергії в Україні розташовані на території Запорізької області та Автономної Республіки Крим, та зараз в умовах війни перебувають в недоступності належної експлуатації, зокрема, таким є сонячні електростанції «Токмак» та «Охотникове», що у звичайних умовах здатні виробити близько 100 000 МВт/год електроенергії на рік. Сонячне випромінювання має високий рівень енергетичного потенціалу у порівнянні із іншими джерелами отримання електричної енергії. Однак будівництво сонячних електростанцій має і недоліки у порівнянні із атомною енергетикою, що вимагає використання величезних територій, що стають непридатними для сільськогосподарського використання, та подальше забруд-

нення земель шкідливими речовинами, що є небезпечними для життя та здоров'я людини (кадмію, свинця). До проблем використання сонячного випромінювання є проблема перевищення потреб у виробленій електричній енергії в умовах погожого теплого дня, та її повної відсутності – в умовах похмурого дня.

Попри зазначені недоліки експлуатації альтернативних джерел виготовлення електричної енергії, такі нетрадиційні форми здатні вирішити проблему задоволення потреб людини та в цілому населеного пункту в енергопостачанні. В цьому сенсі проблему нормативного регулювання діяльності із забезпечення функціонування населеного пункту шляхом вироблення електричної енергії через сонячне випромінювання вирішується положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» від 04.06.2015 р. № 514-VIII, де запроваджено механізм стимулювання становлення відновлювальної енергетики та впровадження «зеленого» тарифу.

Згідно із Законом України «Про ринок електроенергії» від 13.04.2017 р. № 2019-VIII визначено, що використання електричної енергії, видобутої внаслідок використання сонячного випромінювання здійснюється на підставі довгострокових договорів про електропостачання за так званим «зеленим» тарифом, що запроваджений до 2030 р. .

Висновок. Отже, обіг електричної енергії, видобутої шляхом використання сонячного випромінювання як відносно невичерпного загальнодоступного природного ресурсу здійснюється на підставі договору, що має публічний характер правового регулювання, та не вимагає отримання спеціального дозволу у разі використання її для власних потреб, та імперативності оформлення дозвільних документів – у разі реалізації намірів отримання прибутку від її продажу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про енергозбереження: Закон України від 1 липня 1994 року №74/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр#Text> (втратив чинність).
2. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#n436>
3. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр#Text> (втратив чинність).
4. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#n1784>
5. Про затвердження Регламенту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання

у сферах енергетики та комунальних послуг від 06.12.2016 року № 2133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2133874-16#n8>

6. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 22.09.2016 № 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text>

7. Про затвердження Порядку видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 771. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2013-p#n8>

8. Про альтернативні види рідкого та газового палива: Закон України від 14 січня 2000 року № 1391-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text>

9. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2003 року № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>

10. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 10 жовтня 1967 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text

11. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 11 липня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text

12. Білоцький С.Д. Міжнародно-правове регулювання діяльності з видобутку енергії із сонячного випромінювання та космічного простору. *Наукові праці Національного університету ОНЮА*. 2021. Т. 29. С. 31–39.

REFERENCES:

1. Pro enerhozberezhennia (1994): Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 1994 roku № 74/94-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-vr#Text> (vtratyv chynnist) [in Ukrainian].

2. Pro enerhetychnu efektyvnist (2021): Zakon Ukrainy vid 21 zhovtnia 2021 roku № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#n436> [in Ukrainian]

3. Pro elektroenerhetyku (1997): Zakon Ukrainy vid 16 zhovtnia 1997 roku №575/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-vr#Text> (vtratyv chynnist) [in Ukrainian].

4. Pro rynek elektrychnoi enerhii (2017): Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2017 roku № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#n1784> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Rehlamentu Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh: Postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 06.12.2016 roku № 2133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2133874-16#n8> [in Ukrainian].

6. Pro Natsionalnu komisiiu, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh vid 22.09.2016 № 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text> [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Poriadku vydachi, vykorystannia ta prypynennia dii harantii pokhodzhennia elektrychnoi enerhii dlia subiektiv hospodariuvannia, shcho vyrobliaiut elektrychnu enerhiu z alternatyvnykh dzherel enerhii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 lypnia 2013 r. № 771. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2013-p#n8> [in Ukrainian].

8. Pro alternatyvni vydy rikoho ta hazovoho palyva (2000): Zakon Ukrainy vid 14 sichnia 2000 roku № 1391-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text> [in Ukrainian].

9. Pro alternatyvni dzherela enerhii (2003): Zakon Ukrainy vid 20 liutoho 2003 roku № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> [in Ukrainian].

10. Dohovir pro pryntsy py diialnosti derzhav po doslidzhenniu i vykorystanniu kosmichnoho prostoru, vkluchaiuchy Misiats ta inshi nebesni tila vid 10 zhovtnia 1967 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text [in Ukrainian].

11. Uhoda pro diialnist derzhav na Misiatsi ta inshykh nebesnykh tilakh vid 11 lypnia 1984 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text [in Ukrainian].

12. Bilotskyi S.D. (2021) Mizhnarodno-pravove rehuliuвання diialnosti z vydobutku enerhii iz soniachnoho vyprominiuvannia ta kosmichnoho prostoru. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu ONiUA*. 2021. Т. 29. С. 31–39 [in Ukrainian].